

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 2(10) сәуір-маусым 2017

ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
электрондық ғылыми
журнал

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

Құрылтайшы:

Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Басредактор

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбай, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А.Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Төленова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,

Алматы қ.,

Шевченко көшесі, 28,

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,

«Edu.e-history.kz»

электрондық ғылыми журналының редакциясы

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге
түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Главный редактор

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комеков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,
г. Алматы,
ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации
Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о регистрации:
№ 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год (в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо
обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology"
of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of
Kazakhstan

Editor-in-chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseyitova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA) , A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolenova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,
28 Shevchenko Str.
Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,
«Edu.e-history.kz»
Editorial electronic scientific journal
Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and
Information of the Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, r
egistration certificate:

No. 14602-IIA dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic
format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the
journal.

**ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.
ӘОЖ / УДК/ UDK 292.53 (005.56)**

ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ҚАЗІРГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАРДЫҢ ДАМУЫ

Қилыбаева П.Қ.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ(Астана қ., Қазақстан)

Аңдатпа. Орталық Азия аймағындағы мәдени байланыстардың қазіргі кезеңдегі даму барысы. Орталық Азияның тарихы мен мәдениетін, халықаралық ынтымақтастықты дамыту және мәдени мұраны қорғау саласындағы бірлескен жұмыстар сараланады.

Түйін сөздер: Мәдени құндылықтар, мәдениеттер диалогы, мәдениетаралық байланыстар, мәдени мұра, тарихи-мәдени ынтымақтастық, қазақстандық модель.

МЕЖКУЛЬТУРНОЕ РАЗВИТИЕ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Килыбаева П.К.

ЕНУ им. Л.Н. Гумилева (г. Астана, Казахстан)

Аннотация. Процесс развития межкультурных связей регионе Центральной Азии. Анализируются совместные работы в сфере истории и культуры, развития международных отношений, а также защиты культурного наследия.

Ключевые слова: Культурные ценности, межкультурный диалог, межкультурные связи, культурное наследие, историческо-культурное сотрудничество, казахстанская модель.

INTERCULTURAL DEVELOPMENT IN CENTRAL ASIA AT THE PRESENT STAGE

Kilybaeva P.K.

L.N. Gumilyov Eurasian National University(Astana, Kazakhstan)

Abstract. There is studied developing process of intercultural relations in the Central Asian region. The joint work in the field of history and culture, the development of international relations, as well as the protection of cultural heritage are analyzed.

Keywords: Cultural values, intercultural dialogue, intercultural relations, cultural heritage, historical and cultural cooperation, Kazakhstani model.

Кіріспе

Әртүрлі мәдениеттер мен өркениеттерге төзімді және объективті қатынастар жасауға дағдылану, олардың рухани мұраларын түсіну, мәдени, діни, нәсілдік және басқа айырмашылықтардың заңдылығын мойындау қазіргі кезеңдегі дамудың талаптары.

Бүгінде қалыптасқан мәселелерді объективті саралау үшін белгілі бір немесе басқа мәдениеттер мен өркениеттер өкілдерінің тарихи тәжірибесін біржақты түсіндіруге тосқауыл қою қажет

Орталық Азия онда мекендейтін халықтардың тағдырына, географиялық жағдайына және жалпы мәдени заңдылықтарға байланысты айтарлықтай тұтастық және өзіндік мәдени-тарихи кеңістікті білдіреді. Орталық Азия – бұл бірегей ерекше аймақ, оның аумағында көп ғасырлық өркениеттер мен көптеген діндер мен наным-сенімдер, көшпелі және отырықшы мәдениет түйісті, және дәл осы жерден Жібек жолы өтті. Өзінің тарихи шығу тегіне қарай бұл мемлекеттердің халқы екі – батыстық және шығыстық өркениеттің түйісуінде маңызды рөл атқарды. Қазіргі кезеңде ежелгі кезеңнен бүгінгі күнге дейінгі халықтардың тарихи – мәдени өзара байланысы мәселелерін, еуразиялық жақындастық пен өзіндік ерекшелігін зерттеуде үлкен маңызға ие. Орталық Азия тарихы мен мәдениеті бірнеше жүздеген жылдар бойына шығыс өркениетімен тығыз байланыста дамыды. Қытай, түрік, моңғол, иран және арабтық ерте және орта ғасырлық жазба ескерткіштер Орталық Азия аймағындағы территориялардың мемлекеттілігі мен этносаяси тарихын зерттеу үшін бағалы дерек көздері болды. Кеңбайтақ Еуразия аймағындағы орын алған және болып жатқан күрделі тарихи үрдістерді объективтік тұрғыдан түсінуде маңызы зор. Орталық Азияның әлемдік өркениеттер тоғысында орналасу жағдайы оның өркениетаралық диалогтағы, мәдени құндылықтармен алмасу, адамзат қоғамының, халықтар, мемлекеттер дамуындағы бірегейлік рөлін анықтап берді. Аймақ бұл миссияны ғасырлар мен мыңжылдықтар бойы орындап келеді, этникалық, мәдени, конфессионалық үрдістердің алуан түрлілігі оның тарихынан көрініс тапты [1].

Кейбір ғалымдардың Орталық Азияға географиялық тұрғыдан спаттама беруге тырысқан пікірі бойынша, этномәдени фактор бес мемлекеттен тұратын аймақтың егеменді тұтастығын сақтауда жетекші рөл атқаруда [2].

Аймақтағы бес мемлекет – Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Түркменстан және Өзбекстанды олардың тарихи, мәдени және әлеуметтік-саяси дамуындағы көптеген ортақтық біріктіреді. 1991 ж. тәуелсіздік алған сәттен тарихи – мәдени мұраны қорғау Орталық Азия мемлекеттерінің мәдениет саласындағы мемлекеттік саясаттың негізін қалаушы принциптерге айналды. Тарихи-мәдени мұраны қорғауды жүйелі түрде жүзеге асыру аймақтағы жас мемлекеттердің қалыптасуы үшін маңыздылығын терең түсінуге байланысты.

Мәдениетті жан-жақты түсіндіру ортақ мәдени мұра ретінде ашықтықпен және төзімділікпен қарау – міне, осы қазіргі және келешектегі аймақтың және тұтастай алғанда әлемнің жетекші императиві болуы қажет.

Мәдениетаралық диалог тұтастай алғанда адамзат өркениетінің дамуындағы басты аспектілердің бірі болып қалады. Мәдениеттер диалогы өзара түсіністік дегенді білдіреді. Ал өзара түсіністік дегеніміз бірлік, ұқсастық, үйлестік. Мыңжылдықтар бойында Орталық Азияда мәдениеттің өзара толығуы жүрді, ал осыдан аймақтық өркениеттің бірегей құбылысы қалыптасты.

ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтің 2006 жылдың 18 наурыздағы «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы. Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында» атты Қазақстан халқына Жолдауы [3] аясында Қазақстан Үкіметі 2006-2008 жылдарға арналған этникааралық және конфессияаралық келісімнің қазақстандық моделі бағдарламасын жетілдіру туралы шешім қабылдады [4].

Көп этникалық және көп діндік қоғамда гуманистік құндылықтар диалогы қамтамасыз етіледі деген қазақстандық тәжірибе өзінің бірегейлігін көрсетеді. Қазақстан үшін айырықша өзіне тән және бірегей деп айтуға болатын бірігу құралы Қазақстан Халықтарының Ассамблеясы.

Қазақстан Халықтарының Ассамблеясы Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 1995 жылғы 1 наурызындағы жарлығымен мемлекет басшысы жанындағы консультативтік-кеңесші орган ретінде құрылды. Қазақстан Халықтарының Ассамблеясы құру

туралы идеясын алғашқы рет 1992 жылы тәуелсіздіктің бір жылдығына арналған Қазақстан халықтарының бірінші форумында жариялады. Мұндай институт саяси тұрғыдан жаңадан құрылған, тәуелсіз, полиэтникалық және поликонфессиялық мемлекет үшін тұрақты дамудың кепілі еді. Бұл бастама мәдениетаралық диалогты нығайтудың жаңа кезеңінің негізін қалады және этносаралық қатынастарды дамыту мәселелерін жоғары деңгейде шешуге мүмкіндік жасайтын әлемдік тәжірибедегі жаңа бағыт болды. Жиырма екі жылдық тарихында Халықтар Ассамблеясы қарқынды дамып, елеулі сапалы өзгерістерді бастан кешірді. Осы жылдар ішінде Қазақстан Халықтарының Ассамблеясының институционалдық құрылымы нығайып, қоғамды ұйыстырушы әлеуеті толысты, ол – халық дипломатиясының маңызды күретаымына айналды.

Мәдениетаралық диалогтың тиімді тәжірибесі «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы үлгісінде де зерттелді.

Көрші елдер ғалымдарының мәдениет тарихы мәселелерінің ауқымды деректану базасын зерттеуді бірлесе жүргізуі өзекті және күрделі міндет болып табылады. Тарих ғылымындағы сапалы маңызды өзгерістерге байланысты, мемлекеттілік, көшпенділер мәселесін зерттеу, көшпелі және отырықшылық мәдени байланыстар, Орталық Азиядағы тарихи-мәдени қарым-қатынастарды жаңа объективті көзқарас негізінде қарастыру көзделді. Шетел мұрағаттарынан, ғылыми мекемелері мен кітапханаларынан Қазақстан тарихына қатысты құнды құжаттарды іздестіру, көшірмелерін алу жұмыстары Қазақстан Республикасының «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы аясында да қолға алынып, жалғасын тапты.

«Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасының мақсаты мен міндеті айқындалып, кезең-кезеңмен 2004–2006, 2007–2008, 2009–2011 жылдары жүзеге асты.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 11 маусымдағы № 797 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында Мұрағат ісін дамытудың 2001-2005 жылдарға арналған бағдарламасы, Қазақстан Республикасы мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінің Мұрағаттарды және құжаттаманы басқару жөніндегі комитет төрағасының 2001 жылы 16 қарашадағы № 65 бұйрығымен бекітілген «Қазақстан Республикасы үшін тарихи және мәдени құндылығы бар шетел мұрағаттары мен ғылыми мекемелерінен Қазақстанның XV–XX ғасырлар тарихы бойынша құжаттар көшірмелерін іздестіру және алу шараларының бағдарламасы» қабылданды [5].

Қазіргі кезде Р.Б. Сүлейменов атындағы шығыстану институты ғылыми қызметкерлері академиялық ориенталистика бағыттарының бірі – шығыс археографиясын қорғау және дамыту бойынша нақты жұмыстар жүргізуде. «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы қазақстандық деректану базасын толтыру және кеңейту мүмкіндігін берді, нәтижесінде Қазақстандағы шығыстану ғылымының қайта дамуына, жандануына үлкен демеу болды. Бұл бағдарламаның аясында шығысты зерттеу археографиялық экспедициясы құрылды және әртүрлі қолжазба сақтау орындары орталықтарына маршруттар ұйымдастырылды. Экспедицияның міндеті Қазақстан аумағына және оның шегінен тысқары жерлерге жоспарлы және жүйелі түрде зерттеу жүргізу болды. Жүргізілген жұмыстардың нәтижесінде тұрғындар қолындағы шығыс қолжазбалары мен көне баспа кітаптары анықталды және сатып алынды, кешенді зерттеу жүргізілді, негізінен Қазақстаннан тысқары жерлердегі (Ресей, Орталық Азия, ҚХР, Моңғолия, Үндістан, Иран, Түркия, Египет, Ұлыбритания, Германия, Франция, Венгрия және басқа елдердегі) мұражайлар мен мұрағаттардағы шығыстық жазба деректеріне ғылыми аударма және талдау жасалынды. Қытай, Түркия, Моңғолия, Ресей, Жапония, Египет, Өзбекстан, Армения, сонымен қатар АҚШ пен Батыс Еуропада ұйымдастырылған ғылыми-зерттеу экспедициялар нәтижесінде 5 мыңнан астам құнды тарихқа, этнографияға, Қазақстан өнеріне байланысты мұрағаттық құжаттар, қолжазбалар мен баспа басылымдары алынды.

Мәдени әртүрлілік және мәдениетаралық диалог жаһандық және ұлттық кеңістіктердегі

тұрақты дамудың кепілі болып табылады. ЮНЕСКО-ның және оның мүшелерінің аталған мәселелер бойынша ұстанымы «Мәдени ортақтық туралы жалпыға бірдей декларациясында» бекітілген. Мұраларды сақтау (материалдық және материалдық емес: мәдениет пен тарих ескерткіштері, оларды қоршаған орта, адамгершілік және эстетикалық идеалдар, нормалар мен тіл, ұлттық салт – дәстүр, тарихи топонимдер, фольклор, көркемөнер кәсібі, қолөнер) оны пайдалануды анықтау, қорғау мен регламенттеу болып табылады. Материалдық мұра статусы «Бүкіләлемдік мәдени және табиғи мұраларды қорғау туралы халықаралық конвенция», ал материалдық емес мұраның статусы ЮНЕСКО-ның «материалдық емес мәдени мұраларды қорғау туралы» Конвенциясымен ұйғарылады. Жаһандану үдерісінің мәдениеттер, діндер мен өркениеттер қақтығысына әкелетін оң және кері де бағыттары бар. Істің негізгі уәжі – мәдениетаралық диалогқа ықпал ету және мәдени әртүрлілікті қолдау, көтермелеу, осының негізінде әр түрдегі материалдық және материалдық емес мәдени мұраларды сақтау мен қорғауға елеулі түрде назар бөлуде жатады.

Орталық Азия халықтарының тарихи-мәдени мұрасының алуан түрлілігі бүгінде кеңінен құрметтелуде. ЮНЕСКО жетекші мекеме болған, Халықаралық мәдени мұра жылы (2002 ж.) бұл байланыстардың одан ары тереңдеуіне ықпал етті. Орталық Азия мемлекеттері ЮНЕСКО-ның мүшесі бола отырып, осы және тарихи-мәдени мұраны қорғау саласындағы ЮНЕСКО-ға әріптес басқа да халықаралық ұйымдар жасаған халықаралық актілерді орындауға ұмтылуда. ЮНЕСКО Орталық-Азиялық аймақта қоғамдастың назарын қатысушы-мемлекеттерге аударып қана қоймай, аймақта мәдени ынтымақтастық жаңа платформасын құруда. «Жібек жолы-диалогтар жолы» жобасының аясында, сондай-ақ, келесі жоба «Орталық Азиядағы мәдениетаралық диалог» жобасында Бішкекте, Ташкентте, Алматыда, Душанбеде, Улан-Баторда және Ыстықкөлде, әрбір тарап үшін де маңызды, диалог тақырыптарына арналған кездесулер өткізді.

1994 жылы Алматыда ЮНЕСКО-ның бюросы ашылды және ол төрт елді - Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан мен Өзбекстан атынан ЮНЕСКО-да өкілдік етеді. Аталған БҰҰ-ның органы өз қызметін ЮНЕСКО істері бойынша Ұлттық комиссия арқылы жүзеге асырады. Бюроның басты мақсаты мен міндеті білім, ғылым, мәдениет, коммуникация және ақпараттар негізінде адам дамуы мен бейбітшілікті құруға үлес қосу болды.

1995 ж. Өзбекстанның сол кездегі Президенті И.А. Каримовтің бастамасы бойынша Самадқандта ЮНЕСКО – ның Халықаралық орталық - азиялық зерттеулер институты (МИЦАИ) құрылды. Оның негізгі мақсаты Орталық Азияның тарихы мен мәдениетін зерттеу бойынша халықаралық пәнаралық ғылыми ынтымақтастықты дамыту және қолдау. Қазіргі кездегі институттың мүше – елдері Өзбекстан, Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Корея республикасы, Қытай, Пәкстан, Әзербайжан, Иран және Түркия. Сондай-ақ, институттың ғылыми бағдарламаларына Жапония, Германия, Франция, Үндістан, Моңғолия, Ресей және Ұлыбритания ғалымдары қатынасады.

БҰҰ-ның Бас Ассамблеясының 2002 жылдың қарашасындағы пленарлық отырысында қазақстандық делегация БҰҰ –на таяудағы жылдардың бірін діндер мен мәдениеттер арасындағы диалогтар жылы деп жариялауды ұсынды.

Қазақстанның 2013 жылдан 2022 жылдар аралығын мәдениеттерді жақындастырудың халықаралық онжылдығы атау жөніндегі бастамашылығын ЮНЕСКО-ның қамқорлығымен ілгері жылжытуы нақты үлес ретінде аталып өтілді.

ЮНЕСКО-ның бас директоры И.Бокова Қазақстанның мәдениеттерді жақындастырудың халықаралық онжылдығы идеясын алға жылжытудағы идеясын, Әлемдік және дәстүрлі діндер жетекшілерінің съезінің маңызды рөлін, Қазақстан жетекшілерінің бірқатар бағдарламаларды қаржыландыруы, сондай-ақ, елдің ЮНЕСКО қызметіне белсенді қатысуы Ұйымның

потенциалын кеңейтуге көмегін атап өтті [6].

ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұралары тізіміне 4 аталым: Қожа Ахмет Яссауи мавзолейі (2003 ж.), Тамғалы археологиялық ландшафтының петроглифтері (2004 ж.), «Сары-Арқа – Солтүстік Қазақстанның далалары мен көлдері» аталымы аясында Қорғалжын және Наурызым қорықтары (2008 ж.), сондай-ақ «Жібек жолы: Чанъань-Тянь-Шань коридоры бағыттарының желісі» Қытай және Қырғыз Республикаларымен бірлескен сериялық трансшекаралық аталым аясында сегіз қазақстандық объекті (Алматы облысындағы – Қаялық, Арқамерген, Талғар қалашықтары, Жамбыл облысындағы – Степнинское, Ақыртас, Құлан, Қостөбе, Өрнек қалашықтары) кірген (2014 ж.). Жапонияның қаржылық қолдауымен көне Отырар қаласының сақтау жобасы жүзеге асырылды. 2014 ж. қыркүйекте қырғыз және өзбек тараптары бірлесе ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік Мұра Орталығына «Батыс Тянь-шань» трансшекаралық аталымы жолданды [7].

Тәжікстандағы ЮНЕСКО – ның бүкіләлемдік мұрасы нысандарының қатарында 2 аталым кірді. Біреуі мәдениет және тағы біреуі табиғи өлшемдер бойынша. Саразм — Тәжікстандағы Бүкіләлемдік мұралар қатарындағы ең бірінші ескерткіш (2010). Бұл Зеравшан өзенінің сол жағалауында, Пенджикент аудан орталығынан батысқа қарай 15 км. жерде орналасқан б.з.дейінгі IV—II ғғ. ежелгі елді мекен. Жақсы сақталған сарайлық және табынушылық ғимараттары, қоғамдық және тұрғылықты орындар үлкен тарихи мәдени құндылықтарды құрайды. Екіншісі Тәжік ұлттық паркі (Памир таулары) (2013).

Қырғызстанда ЮНЕСКО – ның бүкіләлемдік мұрасы тізіміне енген 3 аталымның біріншісі Сұлайман Тоо (2009) Ош қаласындағы қасиетті тау, Ұлы Жібек жолы бойындағы Ұлы Жібек жолы: Чанъань-Тянь-Шань дәлізі. Суяб қалашығы (2014). Суяб немесе Ордукент Шу алқабындағы ерте ортағасырлық қала және Орталық Азияның бес елінің де (Қырғызстан, Тәжікстан, Батыс Тянь-Шань (2016) - Қытайдың Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданы, Қазақстан және Өзбекстан) территориясына орналасқан Тянь –Шань – тау жүйесі.

Ал Өзбекстанда 4 аталымы есепте бар. Ичан – Кала (1990) – Өзбекстандағы Орта Азиядағы Бүкіләлемдік мұраның ең бірінші ескерткіші болған тарихи Хиваның (қала-қорық статусы 1968 ж.) мықты қабырғаларымен қоршалған ішкі қаласы. Бұхара (1993) – Орталық Азияның ең ежелгі қаласы, Бұхар облысының облыстық орталығы, Шахрисабз (2000) Қашқардария облысындағы қала, Самарқандтан оңтүстікке қарай 80 км. орналасқан. Чаткаль мемлекеттік биосфералық қорық (2001).

Түркменстанда ЮНЕСКО – ның бүкіләлемдік мұрасы тізіміне енген 3 аталым бар. Мерв (1999) Орта Азиядағы Мурғаб өзенінің жағасында орналасқан белгілі ежелгі қала. Парсы сатраптығының және Сельджуктер мемлекетінің астанасы. Мервтің қираған үйіндісі – адамзаттың Бүкіләлемдік мұралар ескерткіші. Кёнеургенч (2005) – ескі Ургенч – ежелгі қала, Ашхабадтан батысқа қарай 18 км. Багир елді мекеніне жақын орналасқан- Ниса (2007). 2016 жылы Орталық Азияның алты жаңа элементтері материалдық емес мәдени мұралар тізіміне енгізілді.

Орталық Азиядағы этникалық, мәдени және рухани плюрализмді одан ары дамытуға бағытталған табысты шаралар топтамасы өткізілді. Мәселен, Бішкекте 1999 жылы қыркүйекте өткізілген «Орталық Азиядағы мәдениет және дін» тақырыбында халықаралық конференцияның оның барысында Қырғыз – Ресей славян университеті жанында мәдениет пен дінді зерттеу бойынша ЮНЕСКО кафедрасы құрылды. Бұның алдында 1996 жылдың 14 мамырында Қазақ мемлекеттік университеті мен ЮНЕСКО арасындағы өзара ынтымақтастық келісімі негізінде журналистика және коммуникация бойынша ЮНЕСКО кафедрасы, ал жалпы Қазақстанда БҰҰ ұйымдарының қолдауымен білім, ғылым, мәдениет, коммуникация және ақпарат бойынша бес кафедра құрылды. 2000 жылдың 14-16 қыркүйегінде Ташкентте «Әлемдік дінаралық диалог

және мәдениет» атты халықаралық форум және Бұхара қаласында осыған байланысты суфизм бойынша семинар өткізілді. Ташкент университеті жанынан «Әлемдік діндерді салыстырмалы зерттеу» ЮНЕСКО кафедрасы ашылды. Сонымен қатар, ЮНЕСКО-ның Орталық Азиядағы мәдениетаралық диалог бойынша жобасы аясында 2003 жылдың 10 – 13 маусымында Душанбеде Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және және Өзбекстан бойынша Алматыдағы ЮНЕСКО –ның Кластерлік кеңсесімен бірге «Орталық Азиядағы мәдениетаралық диалогтағы әйелдердің рөлі» тақырыбында халықаралық конференция өткізілді. Оның нәтижесінде Душанбедегі Ресей – Тәжік университеті жанынан «Қазіргі әлемдегі мәдениетаралық диалог» кафедрасы құрылды.

Түркі тілдес мемлекеттер мен Еуразия құрлығы халықтарының мәдениет саласындағы ынтымақтастығын, түркі мәдениеті мен өнерін бірлесіп нығайту мен дамыту да жолға қойылды. 1992 жылы бойына Баку мен Стамбұлда өткен кездесулерде Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан, Түркменстан, Әзербайжан және Түркия елдерінің мәдениет министрлері бірлескен мәдени бағдарлама аясында ынтымақтасуға дайын екендігін білдірді. 1993 жылдың 12 шілдесінде қол қойылған келісім нәтижесінде Алматыда Түркі мәдениетін және өнерін ортақ дамыту халықаралық ұйымы құрылды. ТҮРКСОЙ келісіміне бақылаушы елдер ретінде Ресей Федерациясының құрамындағы Татарстан, Башқұртстан, Хакасия, Тува, Алтай, Саха-Якутия және Молдованың құрамындағы Гагауз елі қосылды. ТҮРКСОЙ-дың штаб-пәтері Түркияның астанасы – Анкарада орналасқан.

1996 жылы Түрксой мен ЮНЕСКО ресми ынтымақтастығы басталды.

2009 жылы Ұйым қазіргі Халықаралық түркі мәдениеті ұйымы, Түрксой атауына ие болды. Түрксой 2009 жылдың 3 қарашасында құрылған Түркі кеңесінің құрамына кірді.

– ЮНЕСКО-ның белсенді мүшесі ретінде біздің еліміз БҰҰ-ның мамандандырылған ұйымының мақсаттарына адалдығын білдіре отырып, көптеген жаһандық бастамаларды көтеріп келеді.

2008 жылдан Еуропаның және басқа құрлықтар халқына түркітілдес елдердің мәдени жетістіктерін таныстыруға ұмтылған Түрксойдың халықаралық қызметінің маңызы кеңейді. БҰҰ –ның Бас Ассамблеясы 2009 жылы Наурызды адамзаттың материалдық емес мұрасы қатарында репрезентативті тізімге кіргізуімен 21 наурыз Халықаралық Наурыз күні деп жарияланды.

Осылайша, мемлекеттаралық диалогты дамытуда ерекше маңызға ие Түрксойдың ЮНЕСКО –ның штаб пәтерінде 1999 Қорқыт ата кітабының 1300 – жылдығын, ал 2010 жылдан бастап жыл сайын ЮНЕСКО аясында Наурызды мерекелеу шараларын ұйымдастыруы болды.

2009 жылдың 3 қазанында Әзірбайжан Республикасының Нахчыван қаласында өткен Түркітілдес мемлекеттер басшыларының IX саммитінде Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев түркі дүниесін зерттейтін халықаралық ғылыми орталық құру туралы ұсыныс жасады. 2010 жылдың 25 мамыры күні Қазақстан Республикасының елордасы – Астана қаласындағы Бейбітшілік және келісім сарайында Түркі академиясы ашылды. Бірегей ғылыми-зерттеу орталықтың тұсаукесеріне ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаев пен Түркия Президенті Абдуллаһ Гүл сонымен қатар, Қазақстан, Түркия, АҚШ, Ресей (Татарстан, Башқұртстан, Чуваш, Якутия), Өзбекстан, Қырғызстан, Украина мемлекеттерінің көрнекті түрколог ғалымдары қатысты. Түркі мәдениетін сақтап қалуды қамтамасыз ету үшін Бакуде Білім беру қорын құру, Астанада Түркі әлемін зерттейтін арнайы орталық пен Түркі халықтарының халықаралық академиясының құрылуы, ТҮРКСОЙ-дың Астананы түркі әлемінің 2012 жылғы астанасы етуді жариялауы

Қырғыз Республикасының астанасы Бішкекте 2012 жылдың 22-23 тамызы күндері өткен Түркі кеңесі II саммитінде Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев,

Түркия Республикасының Президенті Абдуллаһ Гүл, Қырғыз Республикасының Президенті Алмазбек Атамбаев пен Әзербайжан Республикасының Премьер-министрі Артур Расизаде Түркі академиясына халықаралық мәртебе беру жөніндегі келісімге қол қойды. Келісімді құрушы елдер ратификациялағаннан кейін Қазақстанда 2010 жылы құрылып, жұмыс істеп тұрған Түркі академиясы 2014 жылдың 28 тамызынан бастап халықаралық мәртебеге ие болды. Осылайша түркітәлдіс төрт елдің ерікті түрде құрған бірегей халықаралық ғылыми ұйымы – «Халықаралық Түркі Академиясы» өз жұмысын бастады. Мақсаты: Көне дәуірден бүгінге дейінгі түркі әлемі тарихын, тілі мен әдебиетін және мәдениетін зерттеп түркі мемлекеттерінің әлемдік өркениеттегі орны мен ерекше үлесін төлума деректер негізінде аша отырып жалпы түркі әлеміне қатысты ғылыми зерттеулерді үйлестіретін бірегей орталыққа айналу.

ТҮРКСОЙ ұйымы да түркі халықтарының материалдық және материалдық емес мәдени мұраларды қорғау бойынша жұмыс жүргізіп келеді. Атап айтқанда, тарихи және мәдени ескерткіштерді жаңғырту бойынша жұмыстар, фольклор дәстүр және әдет-ғұрыптарды зерттеу, сондай-ақ түркі халықтарының тарихи-мәдени, архитектуралық және археологиялық ескерткіштерді қорғау бойынша жұмыстар жүргізіледі.

2016 жылғы 1-2 желтоқсанда ТҮРКСОЙ-ға мүше мемлекеттер Мәдениет министрлерінің 34-ші отырысы, сонымен қатар «Шеки – Түркі әлемінің 2016 жылғы астанасы» (Әзербайжан) шарасы өткізіліп, оның шеңберінде Түркістан қаласы 2017 жылғы түркі әлемінің астанасы болып таңдалды [8].

Орталық Азиядағы мәдениетаралық қатынастарға ғылыми мағына беру өткен ғасырдың 50-шы-60-шы жылдарынан, аталған аймақ халықтарының мәдени мұрасын мақсатты түрде зерттеуді ұйымдастырумен қатар басталды.

Орталық Азия халықтары өзінің мәдени құндылықтарына ұқыптылықпен және сүйіспеншілікпен қарайды, дәл осы құндылықтар орталықазиялық елдерді біріктіреді.

Әлемдегі және біздің ОА - дағы мәдениетаралық қызмет, қазіргі әлемде өткен ғасырдың 50-шы жылдарында қалыптасқан, тұрақты заңдық – құқықтық базаға негізделген. ОА елдерінде бұл заңдармен танысу және өзінің ұлттық мәдениетті заңдық – құқықтық базасын құруы тәуелсіздік жетістіктерімен қатар басталды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Назаров Р. Р. Традиции межэтнического и межконфессионального диалога: на примере Центральной Азии []. URL: www.idmedina.ru/books/materials/rmforum/4/nazarov.htm
2. Алимов Р. М. Проблемы формирования новой архитектуры региональной безопасности в условиях глобализации (на примере Центральной Азии): автореф. дис. ...д-ра политолог. наук. – Т.: УМЭД. 2006. – С. 23.
3. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы. Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында» атты Қазақстан халқына Жолдауы http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K060002006_links
4. Об утверждении Программы совершенствования казахстанской модели межэтнического и межконфессионального согласия на 2006-2008 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 июня 2006 года N 593 https://tengrinews.kz/zakon/pravitelstvo_respubliki_kazahstan_premier_ministr_rk/natsionalnaya_bezopasnost/id-P060000
5. Қонысбаева Б.Б. «Мәдени мұра» бағдарламасы: жазба деректерді жинау және жариялау мәселелері <http://e-history.kz/kz/contents/view/892> e-history.kz
6. Казахстан и ЮНЕСКО укрепляют сотрудничество <https://www.zakon.kz/4704108-kazakhstan-i-yunesko-ukreplajut.html>
7. Білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі БҰҰ (ЮНЕСКО) www.mfa.kz/.../147-bilim-lylym-zh-ne-m-deniet-m-seleleri-z...
<http://www.mfa.kz/index.php/kz/astana-calling/8-material-aza/147-bilim-lylym-zh-ne-m-deniet-m-seleleri-zh-nindegi-b-yunesko>

8. ТҮРКСОЙ <http://mfa.greengo.kz/kz/content-view/tyurksoj>

REFERENCES

1. Nazarov R. R. Traditsii mezhetnicheskogo i mezhekfessional'nogo dialoga: na primere Tsentral'noy Azii []. URL: www.idmedina.ru/books/materials/rmforum/4/nazarov.htm
2. Alimov R. M. Problemy formirovaniya novoy arkhitektury regional'noy bezopasnosti v usloviyakh globalizatsii (na primere Tsentral'noy Azii): avtoref. dis. ...d-ra politolog. nauk. – T.: UMED. 2006. – S. 23.
3. Nazarbayev N.Ә. «Kazakhstannyn alemdegi basekege kabiletti 50 eldin katarına kiru strategiyasy. Kazakhstan oz damuyndagy zhana serpilis zhasau karsanynda” atty Kazakhstan khalkyna Zholdauy http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K060002006_/links
4. Ob utverzhdenii Programmy sovershenstvovaniya kazakhstanskoy modeli mezhetnicheskogo i mezhekfessional'nogo soglasiya na 2006-2008 gody. Postanovleniye Pravitel'stva Respubliki Kazakhstan ot 28 iyunya 2006 goda N 593 https://tengrinews.kz/zakon/pravitelstvo_respubliki_kazahstan_premier_ministr_rk/natsionalnaya_bezopasnost/id-P060000
5. Konysbayeva B.B. «Madeni mura» bagdarlamasysy: zhazba derekterdi zhinau zhane zhariyalau maseleleri <http://e-history.kz/kz/contents/view/892> e-history.kz
6. Kazakhstan i YUNESKO ukreplyayut sotrudnichestvo <https://www.zakon.kz/4704108-kazakhstan-i-junesko-ukrepljajut.html>
7. Bilim, ғылым zhane madeniyet maseleleri zhoinindegi – YUNESKO www.mfa.kz/.../147-bilim-ylym-zh-ne-m-deniet-m-seleleri-z...

МАЗМҰНЫ

Атығаев Н. МОҒҰЛДАРДЫҢ ИСЛАМДЫ ҚАБЫЛДАУЫ (МЫРЗА МҰХАММЕД ХАЙДАРДЫҢ «ТАРИХ-И РАШИДИ» МӘЛІМЕТТЕРІ БОЙЫНША).....	8
Бейсегулова А. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАРАШАЙ ЖӘНЕ БАЛҚАР ЭТНОСЫНЫҢ САНЫ МЕН ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ОРНАЛАСУЫ.....	16
Бейсенов А. САРЫАРҚА – КӨНЕ МӘДЕНИЕТ ӨЛКЕСІ.....	25
Бейсенов А., Жұмабекова Г., Базарбаева Г. САҚ ДӘУІРІНДЕГІ САРЫАРҚА ТАЙПАЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ МӘДЕНИЕТІ.....	32
Белоус Г.С. О.А. ШКАПСКИЙ ХІХ ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫ МЕН ХХ ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ АГРАРЛЫҚ САЯСАТ ТУРАЛЫ.....	37
Досанова Р.Ш. Н.Ә. НАЗАРБАЕВ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ГЕНЕРАТОРЫ.....	50
Досанова Р.Ш. ҰЛТТЫҚ ИДЕЯ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЖӘНЕ ОНЫҢ ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ РЕФОРМА БОЙЫНША ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ.....	56
Есімова Ж.Қ. ТЫҢ ИГЕРУ КЕЗЕҢІНДЕ ҚОС ТІЛ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЭТНИКАЛЫҚ ҮДЕРІСТЕР.....	60
Есімова Ж.Қ. АЛҒАШҚЫ ТЫҢ ИГЕРУШІЛЕРДІҢ МӘДЕНИ-ТҰРМЫСТЫҚ ЖАҒДАЙЫ.....	74
Жеңіс Ж., А. Дияб Н. ИРАННЫҢ ҚАЗАҚСТАН МЕН ШЫҒАНАҚ ЕЛДЕРІМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ РОЛІ.....	85
Жеңіс Ж., М. Атик Султан К. ТӘУЕЛСІЗДІК АЛҒАННАН СОҒҒЫ ИРАННЫҢ ҚАЗАҚСТАНҒА РУХАНИ-МӘДЕНИ ЫҚПАЛЫ ...	91
Иембекова М.О. СИРИЯДАҒЫ ҚАҚТЫҒЫСТЫ РЕТТЕУ БАҒЫТЫНДАҒЫ ДИПЛОМАТИЯ ЖӘНЕ ОҒАН ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАТЫСЫ.....	97
Исламбекқызы Ж. ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ ЖАЛАҒАШ АУДАНЫНА 1960-ШЫ ЖЫЛДАРЫ ҚОНЫС АУДАРҒАН ОТБАСЫЛАР.....	105
Исова Л.Т. ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯЛЫҚТЫҢ ГЕОСАЯСИ ӨЛШЕМДЕРІ.....	110
Исова Л.Т. ҚАЗІРГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢДІК ЖҮЙЕСІ ҚАРСАҢЫНДАҒЫ СОЛТҮСТІК АФРИКА МЕН ТАЯУ ШЫҒЫС МЕМЛЕКЕТТЕРІ.....	119
Исова Л.Т. СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ ҚАЗАҚ-МОҢҒОЛ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ БАСЫМ-БАҒЫТТАРЫ.....	127
Калемшариев Е. «МОҢҒОЛ ҚҰПИЯ ШЕЖІРЕСІ» ЖАЗЫЛҒАН УАҚЫТЫ ЖАЙЛЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ПІКІР ТАЛАСТАРЫ.....	136
Камалов А.К., Сауданбекова Ш.Т. ҚАЗАҚТАР МЕН ЖАПОНДАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМЫНДАҒЫ ЫРЫМ-ТИЫМ, РӨМІЗДЕР, СЕМИОТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ.....	141
Картаева Т.Е. ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ ФОТОДЕРЕКТЕРДІҢ ТАРИХИ-МӘДЕНИ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	146

Қилыбаева П.Қ. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ҚАЗІРГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАРДЫҢ ДАМУЫ.....	155
Қилыбаева П.Қ., Нұрсұлтанова Л.Н. ОРТАЛЫҚ АЗИЯ АЙМАҒЫНДАҒЫ СУ МӘСЕЛЕСІ: САЯСИ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ...	163
Күзембаева Ә.Б., Байкушикова Г.С. ИЗРАИЛЬДІК ЛОББИЗМНІҢ АҚШ-ТЫҢ СЫРТҚЫ САЯСИ БАҒЫТЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЫҚПАЛЫ ЖӨНІНДЕ.....	172
Күзембай С.А. АБЫЛАЙ ХАН – ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АЗАТТЫҒЫНЫҢ СИМВОЛЫ («МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ МӘСЕЛЕСІ АЯСЫНДА).....	178
Құрманбаева Қ.С. САЯСИ ҚУҒЫН-СҮРГІНГЕ ҰШЫРАҒАҢДАРДЫҢ АРЫЗ-ШАҒЫМДАРЫ ТАРИХИ ДЕРЕК РЕТІНДЕ (XX ғ. 20-30 жж.).....	185
Мақашева К.Н., Сейдахметова А.А. ОҢТҮСТІК АФРИКА РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ АПАРТЕИД ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ САЯСАТ МӘСЕЛЕСІ ЖӨНІНДЕ.....	190
Мақашева К.Н. ҚАЗАҚСТАН-ФРАНЦИЯ: ХХІ ҒАСЫРДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ СЕРІКТЕСТІК ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕДЕ.....	200
Мейрманова Г.А., Жандыбаева С.С. ДАЛАЛЫҚ ЭТНОГРАФИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	209
Мурзаходжаев Қ.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖӘДИДТІК ҚОЗҒАЛЫСТЫҢ ТАРИХНАМАСЫ.....	217
Нұрғазықызы Д. ЗИЯТ ШӘКӘРІМҰЛЫНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ КЕЛБЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ЫҚПАЛ ЕТКЕН ФАКТОРЛАР.....	226
Рахимова А.А. СЕМЕЙ ҚЫЗДАР ПРОГИМНАЗИЯ МЕН ГИМНАЗИЯСЫНЫҢ ТАРИХЫНАН (1856-1917ж.ж.).....	235
Серікқызы А. ХІХ-ХХ ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ЖӘНЕ МӘДЕНИ-АҒАРТУШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ	247
Хайрулдаева А. ХІХ ҒАСЫРДЫҢ БІРІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ХИУА ЖӘНЕ ҚОҚАН ХАНДЫҚТАРЫМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ ТУРАЛЫ ЖЫРАУЛАР ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДА.....	253
Хорват В. ОРТАЛЫҚ АЗИЯНЫҢ АРЖАН ТИПТЕС ҚОРҒАҢДАРЫН ЗЕРТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	260
Шалагин А.В. IV-XII ҒАСЫРЛАРДА ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАНДА ХРИСТИАНДЫҚТЫҢ ЕНУІ ТУРАЛЫ ТАРИХИ КӨЗДЕРІ (КЕЙІНГІ АНТИКАЛЫҚ КЕЗЕҢ, ОРТАҒАСЫРЛАР).....	271

СОДЕРЖАНИЕ

Атыгаев Н. ИСЛАМИЗАЦИЯ МОГУЛОВ (ПО СВЕДЕНИЯМ «ТАРИХ-И РАШИДИ»МИРЗА МУХАММАД ХАЙДАРА).....	8
Бейсегулова А. ЧИСЛЕННОСТЬ И ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КАРАЧАЕВСКОГО И БАЛКАРСКОГО ЭТНОСА В КАЗАХСТАНЕ.....	16
Бейсенов А. САРЫАРҚА – КӨНЕ МӘДЕНИЕТ ӨЛКЕСІ.....	25
Бейсенов А., Джумабекова Г., Базарбаева Г. ХУДОЖЕСТВЕННАЯ КУЛЬТУРА НАСЕЛЕНИЯ САРЫАРКИ В ЭПОХУ САКОВ.....	32
Белоус Г.С. О.А. ШКАПСКИЙ ОБ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКЕ В КАЗАХСКОЙ СТЕПИ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.....	37
Досанова Р.Ш. Н.А. НАЗАРБАЕВ ГЕНЕРАТОР ИДЕИ «МӘНГІЛІК ЕЛ».....	50
Досанова Р.Ш. НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ "МӘНГІЛІК ЕЛ" И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ ПО ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ РЕФОРМЕ.....	56
Есимова Ж.К. ЭТНОЯЗЫКОВЫЕ ПРОЦЕССЫ В УСЛОВИЯХ ДВУЯЗЫЧИЯ В ПЕРИОД ЦЕЛИНЫ.....	60
Есимова Ж.К. КУЛЬТУРНО-БЫТОВЫЕ УСЛОВИЯ ЖИЗНИ ПЕРВОЦЕЛИННИКОВ.....	74
Женис Ж., А. Дияб Н. РОЛЬ ИРАНА В ОТНОШЕНИЯХ КАЗАХСТАНА СО СТРАНАМИ ЗАЛИВА: ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	85
Женис Ж., М. Атик Султан К. ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЫЕ ВЛИЯНИЕ ИРАНА В КАЗАХСТАН ПОСЛЕ НЕЗАВИСИМОСТИ.....	91
Иембекова М.О. ДИПЛОМАТИЧЕСКОЕ УРЕГУЛИРОВАНИЕ КОНФЛИКТА В СИРИИ И УЧАСТИЕ В НЕМ КАЗАХСТАНА.....	97
Исламбеккызы Ж. ПЕРЕСЕЛЕНЦЫ В ДЖАЛАГАШСКИЙ РАЙОН КЫЗЫЛОРДИНСКОЙ ОБЛАСТИ В 1960 ГОДАХ.....	105
Исова Л.Т. ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИЗМЕРЕНИЯ ЕВРАЗИЙСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	110
Исова Л.Т. ГОСУДАРСТВА СЕВЕРНОЙ АФРИКИ И БЛИЖНЕГО ВОСТОКА НАКАНУНЕ НОВОЙ ПЕРИОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ.....	119
Исова Л.Т. СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ ҚАЗАҚ-МОНҒОЛ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ БАСЫМ-БАҒЫТТАРЫ.....	127
Калемшариев Е. ТЕОРИИ УЧЁНЫХ О ВРЕМЕНИ СОСЛОВИЯ «СОКРОВЕННОГО СКАЗАНИЯ МОНГОЛОВ».....	136
Камалов А.К., Сауданбекова Ш.Т. СУЕВЕРИЯ И ОБЫЧАЙ В НАЦИОНАЛЬНОМ МИРОВОЗРЕНИИ КАЗАХОВ И ЯПОНЦЕВ. СЕМИОТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	141
Картаева Т.Е. ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ ЗНАЧЕНИЯ ФОТОИСТОЧНИКОВ В ИСТОРИЧЕСКОМ ИССЛЕДОВАНИИ.....	146
Килыбаева П.К. МЕЖКУЛЬТУРНОЕ РАЗВИТИЕ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ.....	155

Килыбаева П.К., Нурсултанова Л.Н. ПРОБЛЕМА ВОДНЫХ РЕСУРСОВ В РЕГИОНЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ.....	163
Кузембаева А.Б., Байкушикова Г.С. К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИИ ИЗРАИЛЬСКОГО ЛОББИ В ФОРМИРОВАНИИ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОГО КУРСА США.....	172
Кузембай С.А. АБЛАЙ ХАН – СИМВОЛ СВОБОДЫ КАЗАХСКОГО НАРОДА (К ПРОБЛЕМЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ «МӘНГІЛІК ЕЛ»).....	178
Курманбаева К.С. ЖАЛОБЫ-ЗАЯВЛЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК (20-30- ЕГ. XX В.).....	185
Макашева К.Н., Сейдахметова А.А. К ВОПРОСУ ПОЛИТИКИ ЮЖНО-АФРИКАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В УСЛОВИЯХ АПАРТЕИДА...	190
Макашева К.Н. КАЗАХСТАН-ФРАНЦИЯ: К ВОПРОСУ О СТРАТЕГИЧЕСКОМ ПАРТНЕРСТВЕ В XXI ВЕКЕ.....	200
Мейрманова Г.А., Жандыбаева С.С. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОЛЕВОЙ ЭТНОГРАФИИ.....	209
Мурзаходжаев К.М. ИСТОРИОГРАФИЯ ДЖАДИДСКОГО ДВИЖЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	217
Нургазы Д. ФАКТОРЫ, ПОВЛИЯВШИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ ЗИЯТА ШАКАРИМУЛЫ.....	226
Рахимова А.А. ИЗ ИСТОРИИ СЕМИПАЛАТИНСКОЙ ЖЕНСКАЯ ПРОГИМНАЗИИ И ГИМНАЗИИ (1856 – 1917 ГГ.).....	235
Сериккызы А. НАУЧНАЯ И КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ XIX-XX ВЕКА.....	247
Хайрулдаева А. ОТНОШЕНИЯ КАЗАХОВ С ХИВИНСКИМ И КОКАНДСКИМ ХАНСТВАМИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА В ТВОРЧЕСТВЕ ЖЫРАУ.....	253
Хорват В. ВОПРОСЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КУРГАНОВ АРЖАНСКОГО ТИПА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	260
Шалагин А.В. ИСТОРИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ ПО ВОПРОСУ ПРОНИКНОВЕНИЯ ХРИСТИАНСТВА В ЦЕНТРАЛЬНУЮ АЗИЮ И В КАЗАХСТАН В IV-XII ВЕКАХ (ПОЗДНЯЯ АНТИКА, СРЕДНИЕ ВЕКА).....	271

CONTENTS

Atygaev N. THE ISLAMIZATION OF MOGHULS (ACCORDING TO MIRZA MUHAMMAD HAIDAR'S «TARIKH-I RASHIDI»)	8
Beysegulova A. NUMBER AND GEOGRAPHICAL LOCATION OF KARACHAY AND BALKAR ETHNIC GROUPS IN KAZAKHSTAN	16
Beisenov A. SARYARKA - LAND OF ANCIENT CULTURE	25
Beisenov A., Jumabekova G., Bazarbayeva G. THE ART OF THE SARYARKA IN THE SAKA EPOCH	32
Belous G.S. O.A. SHKAPSKY ABOUT AGRARIAN POLICY IN THE KAZAKH STEPPE AT THE END OF XIX – THE BEGINNING OF THE XXTH CENTURIES	37
Dosanova Sh.R. N.A. NAZARBAYEV GENERATOR OF THE IDEA "MANGILIK EL"	50
Dosanova Sh.R. THE NATIONAL IDEA "MANGILIK EL" AND ITS IMPLEMENTATION ON INSTITUTIONAL REFORM	56
Esimova K.Zh. ETHNO-LINGUISTIC PROCESSES IN THE CONDITIONS OF BILING IN THE PERIOD OF GOALINE	60
Esimova K.Zh. CULTURAL-CONDITIONAL CONDITIONS OF LIFE OF THE FIRST CHERRES	74
Zhengis Zh., A. Dyab N. THE ROLE OF IRAN IN RELATIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND THE GULF COUNTRIES: HISTORICAL ANALYSIS	85
Zhengis Zh., M. Atik Sultan K. SPIRITUAL-CULTURAL INFLUENCE OF IRAN TO KAZAKHSTAN AFTER PURCHASING INDEPENDENCE	91
Iembekova M.O. DIPLOMATIC SETTLEMENT OF THE CONFLICT IN SYRIA AND THE PARTICIPATION OF KAZAKHSTAN	97
Islambekkyzy Zh. SETTLERS IN THE DZHALAGASH REGION OF THE KYZYLORDA IN THE 1960TH YEARS	105
Issova T.L. GEOPOLITICAL MEASUREMENTS OF EURASIANS' IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	110
Issova T.L. THE STATES OF NORTH AFRICA AND THE MIDDLE EAST ON THE EVE OF NEW PERIODIC SYSTEM OF THE MODERN INTERNATIONAL RELATIONS	119
Issova T.L. PRIORITY THE DIRECTIONS OF THE KAZAKH-MONGOLIAN RELATIONS IN FOREIGN POLICY	127
Kalemshariv Y. SCIENTISTS THEORIES ON THE TIME OF COMPOSITION OF THE "SECRET HISTORY OF MONGOLS"	136
Kamalov A.K., Saudanbekov Sh.T. THE RITUAL CULTURE OF KAZAKH AND JAPANESE IN NATIONAL WORLDVIEWS. SEMIOTIC ANALYZE	141

Kartaeva E.T. HISTORICAL AND CULTURAL SIGNIFICANCE OF PHOTOGRAPHIC SOURCES IN HISTORICAL RESEARCH.....	146
Kilybaeva P.K. INTERCULTURAL DEVELOPMENT IN CENTRAL ASIA AT THE PRESENT STAGE.....	155
Kilybaeva P.K., Nursultanova L.N. THE PROBLEM OF WATER RESOURCES IN CENTRAL ASIAN REGION: SOCIO-ECONOMIC ASPECTS.....	163
Kuzembayeva B.A., Baikushikova S.G. INFLUENCE OF THE ISRAEL LOBBY IN SHAPING US FOREIGN POLICY.....	172
Kuzembay S.A. ABLAH KHAN - A SYMBOL OF FREEDOM OF THE KAZAKH PEOPLE(TO THE PROBLEM OF NATIONAL IDEA "MANGILIK EL").....	178
Kurmanbayeva S.K. COMPLAINTS-APPLICATIONS OF POLITICAL REPRESSION AS A HISTORICAL SOURCE(20-30YEARS OF XXCENTURY).....	185
Makasheva N.K., Seidakhmetova A.A. TO THE QUESTION OF THE POLICY OF THE SOUTH AFRICAN REPUBLIC IN THE CONDITIONS OF APARTHEID.....	190
Makasheva N.K. KAZAKHSTAN-FRANCE: TO A QUESTION OF STRATEGIC PARTNERSHIP IN XXI A CENTURY.....	200
Meirmanova A.G., Zhandibaeva S.S. RELEVANCE AGAINST CYBERCRIME.....	209
Murzakhodzhaev M.K. HISTORIOGRAPHY OF THE JADID'S MOVEMENT IN KAZAKHSTAN.....	217
Nurgazy D. THE FACTORS THAT AFFECTED THE FORMATION OF ZIYAT SHAKARIMULY'S PERSONALITY.....	226
Rakhimova A.A. FROM THE HISTORY OF THE SEMIPALATINSK FEMALE PROGYMNASIUM AND GYMNASIUM (1856 – 1917).....	235
Serikqyzy A. SCIENTIFIC AND CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE KAZAKH INTELLECTUALS OF THE XIX-XX CENTURY.....	247
Khairuldaeva A. RELATIONS OF THE KAZAKHS WITH THE KHIVA AND KOKAND KHANATES IN THE FIRST HALF OF THE XIX CENTURY IN THE ART OF ZHYRAU.....	253
Horvath V. PROBLEMS OF THE RESEARCH OF THE KURGANS OF ARZHAN-TYPE OF CENTRAL ASIA.....	260
Shalagin A.B. HISTORICAL SOURCES ON THE PENETRATION OF CHRISTIANITY INTO CENTRAL ASIA AND KAZAKHSTAN IN THE IV-XII CENTURIES(LATE ANTIQUITY, MIDDLE AGES).....	271

EDU.E-HISTORY.KZ

Электрондық ғылыми журналы
2017. 2(10)

Бас редактор: Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген: Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.06.2017.

Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru.

Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй